

KÜLMISSZIÓ.

Evangélikus hittérítési folyóirat.

Megjelenik minden negyedévben egyszer.

Felelős szerkesztő és kiadó

Scholtz Ödön evangélikus lelkész,

Ágfalva (Sopronmegye),

kihez a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 1 korona.

Egyes szám ára 30 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

És láték más Angyalt az ég közepén repülni, kinél vala az örökkévaló Evangéliom, hogy a föld lakosinak hirdetné az Evangéliomot és minden nemzetségnek, ágazatnak, nyelvnek és népnek. Ki ezt mondja vala nagy szóval: Féljétek az Istent és néki adjatok dicsőséget: mert eljött az ő ítéletinek órája; és imádjátok azt, aki teremtette a mennyet és a földet, a tengert és a vizek forrását! János jel. 14, 6—7.

Missziói módszerek az apostoli korban.

Írta: **Dr. Zahn Theodor** erlangeni theologiai tanár.

Fordította: **Wagner Ádám** lelkész.

(Folytatás.)

A kereszténység terjesztésének eddig festett módjával legélesebb ellentétben áll az a másik, melyet majdnem kizárólag csak Pálnak ellene folytatott harcából és leveleiből ismerünk. Ez is az anyaggyülekezetből indult ki.

A mikor Pál Rómából Efezusba, Koloszéba és Philemonhoz írt, fogsága dacára oly helyzetben volt, hogy jelentékeny missziói tevékenységet fejthetett ki.¹⁰⁾ Szép számú segéd támogatta benne. Lukács és Aristorchus már elkisérték Rómába; mások, mint Timotheus, Tychikus, Epaphrás, Domás ugyilátszik váratlanul jobbra fordult helyzetének hírére érkeztek oda rövidebb-hosszabb tartózkodásra. Márk is, ki az első missziói út óta elidegenedett tőle, ott újra közeledett hozzá. Róla és bizonyos Jézus Justusról különösen kiemeli (Kol. IV. 11.), hogy

¹⁰⁾ Csel. XXVIII. 30 s köv.; Efez. VI. 19 s köv.; Kol. IV. 3 s köv.; Philemon 10. Segédeire vonatkozólag v. ö. Kol. I. 1., 7. s köv. IV. 7., 10., 14.; Philemon 23. s köv.

Isten országában munkatársaivá és ez által vigaszaivá lettek. Már a hangsúly, a melylyel ezt erről a kettőtől mondja, a kiket e mellett egyszersmind zsidóknak jelez, kapcsolatban azzal a körülménnyel, hogy azon már megnevezett barátait is munkatársainak mondja Pál, azt akarja kifejezni, hogy Márk és Jézus Justus az egyedüli misszionáriusok a zsidóság köréből, a kik úgy buzgólkodtak Rómában Isten országa érdekében, hogy abban vigaszt és buzdítást lelt. Ily vigaszra azon zsidó prédikátorok miatt volt szüksége, kik Rómában úgy üztek missziót, hogy annak sehogysem örülhetett. A világváros, Róma, az ő tarka-barka lakosságával mindenféle misszióra teret nyújtott és abban még nem volt jogtalanság, hogy oly zsidó-keresztények, a kik Páltól függetlenül jutottak el a hithez és tőle elváltan szentelték magukat a missziónak, Rómában is függetlenül üztek missziót Pál mellett, a kinek togságában lakására kellett szoritkoznia. Pál nem alapította volt ezt a missziói állomást és így különös tekintélyt sem követelhetett. Nem is tette; de mégis fájdalmasan érinthette, hogy ezen zsidó-keresztény prédikátorok a vele való közösséget legtöbb esetben kerülték, sőt tevékenységében akadályozták. Két évi várakozás után végre birói tárgyalás alá került ügye. Közelben és távolban egyaránt aggódtak barátai érte és az Evangélium ügye miatt. De a birói vizsgálat megindítása után csakhamar kitünt, hogy a római bírák nem találták terhelőknek a vádakot, melyek miatt egykor a császárhoz kellett fellebbeznie és hogy a bíróság nem látott semmi büntetésre méltót a keresztény prédikációban mint ilyenben, a mely pedig — a mint kitünt — elfogatásának egyedüli oka volt. Könnyen érthető, hogy a dolgok ezen fordulatára nagyon felbátorította a római misszionáriusokat és hogy ezek bátrabban mint valaha, teljesítették hivatásukat. De Pál ezen örvendetes eseményről nem értesítheti a filippibelieket a nélkül, hogy fájdmát ne fejezze ki a fölött, hogy ezen misszionáriusok közül csak némelyek munkálkodnak tiszta indulattal és barátságos érülettel iránta, mások azonban csak irigységgel és versengéssel, sőt egyenesen azzal a szándékkal, hogy amugy is szorult helyzetét még nehezebbé tegyék. Jelenlegi akadályoztatását arra használják, hogy rangban tulszárnyalják s a munka mezejét a maguk számára lefoglalják. — Pál erőt vesz nemes szíven s tulateszi magát ezen egyéni baján; örvend vagy legalább akar örvendeni azon, hogy a Krisztus eredményyel hirdettetik, akár tiszta indulatból, akár nemtelen, önző mellékérdekekből történik is. Ez az álláspont természetesen helytelen és lehetetlen lett volna, ha ama misszionáriusok egyáltalában nem hirdették volna már a Krisztust és az ő Evangéliumát, hanem önmagukat és téves tanukat. Épen Pál ítéletéből látjuk, hogy nem úgy volt. Már előbb ismert meg olyanokat, a kik szintén arra törekedtek, hogy működésében gátolják, sőt művét alá ássák, a nélkül azonban, hogy csak egy olyan tant is terjesztettek volna nyiltan, a mely az övével egyenesen ellenkezett volna.

Azon időben, a mely a korinthusi gyülekezet megalapításától Pálnak hozzája intézett két levelének megírásáig eltelt, tanítók jöttek

oda, kik kivülálló nagy auktoritások ajánló leveleire támaszkodva, tekintélyt vívtak ki maguknak, kik az amugy is nyughatatlan gyülekezetet még inkább megzavarták és alapítója iránti engedetlenségében megerősítették. Ha mind a két korinthusi levél erre vonatkozó utalásait összefoglaljuk, alig szenved kétséget, hogy ezek Paläsztinából jött zsidó-keresztények voltak, a kik kissé sokat adtak azon viszonyra, melyben Péterrel állottak, a ki őket megtérítette és megkeresztelte, és a kik mint misszionáriusok mentek világnak, természetesen jól ellátva egy Péter vagy Jakab ajánlóleveleivel, a melyek mindenütt megszerezték nekik a bemenetelt a gyülekezetekbe és a befogadást a keresztények házaiba.¹¹⁾ Ha Pál az ő éles ironiájában „főapostolok“-nak, majd pedig szent haragjában „álapostolok“ nak nevezi őket, (II. Kor. XI. 5.; XII. 11.) ugy ebből azt látjuk, hogy önmaguktól vették fel ezt a nevet misszionárius voltuk jelzésére. Ez önmagában nem volt bitorlás, mert az apostoli és közvetlenül következő nemzedéknél még nem volt meg az „apostol“ névnek azon kizárólagos szűkebb jelentése, melyet mi kötünk vele össze. Apostol volt és annak hívtak mindenkit, a ki az Úr megbízásából helyről helyre vándorolva hirdette a meg nem térteknek az Evangéliumot.¹²⁾ Ha ezen név kezdettől fogva kizárólag csak a tizenkettő neve lett volna, ugy Pál aligha érezte volna magát feljogosítva arra, hogy magát így nevezze, még kevésbbé arra, hogy önmagával együtt Silvanust és Timotheust is ezzel jelölje; mert azon átélt esemény, melyre kereszténységét és hivatáskörét visszavezeti — a mint értesüléseink mutatják — még nem foglalta magában a határozott egyenjogusítást a tizenkettővel, avagy az „apostol“ címmel való formális feiruházást és teljesen történetellenes az a képzet, hogy Pál a 12-ik vagy 13-ik apostol. Ő csak egyike volt azon kor számos apostolainak

¹¹⁾ Ezen Péter-féle emberekre vonatkoztatom: I. Kor. I. 12. vsét és VII. 16—20. vséit (oly hely, melynek idevonatkoztatásáról már Képhas nevének III. 22.-ben való ismétlődése kezeskedik, mig III. 4—15., mint minden előző I. 17.-től kezdve még a Pál és Apollo közötti ellentétől függ); — továbbá XVI. 22. vsét, (hol az idegenek, kik akkor tájt Korinthusban voltak s a kiknek anyanyelve a paläsztinai zsidók anyanyelve volt, határozottan megkülönböztetvél: a gyülekezettől és kizárván az ehez intézett üdvözlétekből); végül II. Kor. II. 17—III. 1.; V. 12.; XI. 1—23.; XII. 11—18.; v. ö. Ujszövetségi bevezetésem I. kötetének 204. s következő lapjait.

¹²⁾ Ezen szóhasználat mellett ép az a tény bizonyít legerősebben, hogy vándortanítók mint a milyenek Korinthusban s egyebütt is (Jelenések II. 2.) felléptek, apostolokként mutatkoztak be, mit sem félve attól, hogy így azonnal s mindenkorra nevetségessé teszik magukat. — Lukács Pált és Barnabást (Csel. XIV. 4. és 14.), Pál Silvanussal és Timotheussal magamagát ezen címmel jelöli meg. (I. Thess. II. 6. v. ö. I. 1.) Többé-kevésbbé kiérzik a hasonló szólásmód Luk. XI. 49.-ből (hol pedig olyanok, mint a Luk. X. 1.-ben említett 70 férfi nem gondolhatók kizártaknak). I. Kor. IV. 9.; IX. 5. s köv. — Az apostolok utáni korra különösen bizonyító: „A 12 apostol tana“, mely (11. fejj.) korának nagyon kevés vándortanítóját nevezi „apostol“-nak, — és Hermás „pásztora“, mely az „apostolok és tanítók“ számát, kiknek tevékenységén az egyház fennállása akkoriban nyugodott, 40-re teszi a nélkül, hogy csak jelezne is, hogy belőlük 12 vagy 13 különös, vagy épen kizárólagos igényt tartana a két cím elsejére. (Tim. IX. 15, 4.; XVI. 5.; XVII. 1.; XXV. 2. v. ö. vis. III. 5.; és megjegyzéseimet a „Hirt des Hermas“-ban 94. s köv. lap.)

vagy misszionáriusainak; csakhogy történeti tényekkel bizonyíthatta, hogy ő, nem úgy mint mások „emberektől és emberek által“ nyerte hivatását, hanem ép oly közvetlenül, mint a tizenkettő Istentől és Krisztustól; — hogy tehát a szó teljes értelmében „hivatott apostol.“ Ha tehát ama paläsztinai vándorprédikátorok azt a tisztességes, nyilt és önzetlen indulatot tanusították volna, melyet Pál szerint az újszövetség éltető szelleme igaz tanítványainak szívébe ad, úgy Pál apostol ép oly kevésbé irigyelte volna tőlük az „apostol“ nevet, mint ezt a nevet: „Krisztus szolgái.“ Minden alattomos üzelmük azonban arról győzte meg, hogy sokkal inkább a sátán szolgái, — a ki mint a világosság angyala jelen meg — s hogy „apostoli méltóságuk“ csak kölcsönzött álarc. A helyett, hogy komolyan az Evangéliumnak terjesztésére törekedtek volna a még meg nem tértek között, a Pál alapította gyülekezetbe lopóznak be és ő a helyett, hogy ottani tevékenységüket egy, ha mindjárt ügyetlen továbbépítésnek tekinthetné, kénytelen őket úgy odaállítani, mint a kik elpusztítják Korinthusban Isten templomát. Hirdették ugyan „Isten ígétjét“, de a szemtelen házaló indulatával és alávaló szokásaival tették, a ki álnoksággal és furfanggal varrja portékáját a tájekoatlan vevő nyakába. Éltek a vendégbarátsággal, melyet akkor a keresztények utazó testvéreiknek nagyban nyújtottak, továbbá az utazó prédikátor azon különös jogával, hogy eltartsák azok, kiknek köreiben működik. Hogy Pál egyáltalában lemondott erről és erre főleg Korinthusban ügyelt szigorúan, azt büszkeségnek, a gyülekezet iránti bizalom és szeretet hiányának, sőt ravaszúl kieszelt eszköznek tüntették fel, hogy így a gyülekezettől való külső függetlenségével erkölcsileg annál biztosabban uralkodhassék felette. Pált — természetesen hátrányára — összehasonlítják a régibb apostolokkal, kik magát az Urat látták és ettől nyerték hivatásukat. (I. Kor. IX. 1–3.) A gyanúsításnak és kicsinylésnek minden módját felhasználták, csak hogy aláássák a gyülekezet alapítójának tekintélyét és befolyást szerezzenek maguknak ott, a hol ők maguk mit sem tettek. (II. Kor. X. 15.) A mint a római ellenséges indulatu prédikátorokkal, úgy ezen korinthusi ellenségeivel szemben is kimutatja Pál, — és pedig oly célból, hogy egyszersmind megdorgálja a gyülekezetet a miatt, miért folyásoltatja be magát ezektől, — hogy nem hirdethetnek más Jézust, más Evangéliumot és nem helyezhetnek kilátásba más szellemi adományokat, mint a melyeket a korinthusiak az ő szolgálata folytán már rég elnyertek (I. Kor. XI. 4.) Már most ezen misszionáriusoknak akár valódi meggyőződésében, akár ideiglenes okos tartózkodásában lelte is magyarázatát, még is szellemi rokonságban állottak azon tulajdonképeni zsidózókkal, kik kezdettől fogva azon voltak, hogy Pál önálló missziói munkáját megakadályozzák és művét szétrombolják, vagy — mint hitték — megjavítsák.

Ezt a judaisztikus mozgalmat, melylyel Pál egész életén át küzdeni volt kénytelen, a misszió szempontjáról kell elbírálnunk és pedig sokkal inkább, mint rendszerint teszik. Ennek a judaistikus pártnak magja egykori farizeusok voltak, kiket Pál nézete szerint soha sem hatott át

igazán az Evangéliumnak szabaddá tevő ereje és a kik jogtalanul viselték a keresztény testvérnevet.¹³⁾ Ezen keresztény farizeusokban még egy jó rész volt meg azon proszelitaszerzés igyekezetéből, melyet Jézus a farizeusokban annyira ostorzott. (Máté XXIII. 15.) Izrael valódi missziói hivatásának torzképe volt ez. Valamint Pál az egykori farizeus, úgy ők sem kételkedtek abban, hogy az Evangélium arra van rendelve, hogy elvigyék a pogány népekhez; de ők azt akarták, hogy az Evangélium megtérítette pogányok olvadjanak bele a zsidó népbe és vessék alá magukat Mózes törvényeinek. Mély gyűlölettel nézték azért, hogy Antiochiában a törvénytől független egyház keletkezett s hogy a zsidóságtól levált kereszténység gyors sikerrel terjedt Kisázsziában. Ha csak nem akartak egyszersmindenkorra eszményükről lemondani, úgy vándorbothoz kellett nyulniok és mint missziói predikátoroknak épen ott kezdeniök, hol vágyaiknak ellentéte már-már testet öltött. Így tettek Antiochiában mindjárt Pál és Barnabás első missziói utja után; midőn azonban mindkét reánk maradt értesítés szerint az apostoli konventben dezavualták őket, megkisértették ugyanezt saját felelősséggökre Galícia fiatal gyülekezeteiben, vagyis — mint másokkal elfogadom — azon gyülekezetekben, melyeket Pál és Barnabás első közös utjuk alkalmával alapítottak. Oda csak mint misszionáriusok találhattak bemenetelt. Pál természetesen álkeresztényeknek mondja őket, kik a tulajdon részben pogánykeresztény gyülekezetekbe kémekek módjára lopóznak be, hogy kifürkésszék, miként férközhetnek az ott uralgó evangéliumi szabadsághoz, prédikációjukat még Evangéliumnak sem ismeri el és elsősorban oly hiu zsidókat lát bennük, kik abban találják büszkeségüket, hogy lehetőleg sok embert tegyenek magukhoz hasonlóvá. Ők maguk azonban az eredeti Evangélium képviselőinek tartották magukat; és miután — véleményük szerint — Pál ezt, csakhogy az embereknek tessék, azaz a lehetőleg gyors és fényes missziói eredmény kedvéért eltorzította, ők igazi missziói feladatot láttak abban, hogy a valódi és teljes Evangéliumot a félrevezetett pogánynépekhez elvigyék. Hogy mint misszionáriusok bemenetelt találtak a fiatal gyülekezeteknél, az nem is lehetett rájuk nézve valami igen nehéz dolog. Hisz abban a korban minden fiatal gyülekezet egyszersmind missziói állomás volt, melynek a környékbeli meg nem tértek megtérítése után kellett növekednie. Maga Pál is ugyanott hirdette az Evangéliumot, azaz üzött missziót, midőn másod izben került ama vidékre. (Gal. IV, 13.) Mily nagy öröm lehetett a csak nemrég alapított gyülekezetekre nézve, melyeknek alapítói messze távolban új alapításokkal foglalkoztak, ha tapasztalt keresztények, tagok az anyagyülekezetből, — honnét utóljára is az Evangélium a pogányokhoz eljutott, — látogatták meg őket, hogy közöttük és körülöttük a misszió munkáját folytassák. A galatákhöz írt levélből látjuk, mennyire sikerült nekik benyomást tenniök, mily varázst gyakoroltak a szent hagyományok és tekintélyek, kikre látszólag

¹³⁾ Gal. II. 4; II. Kor. XI. 26; Csel. XV. 5.

joggal hivatkozhattak, mily eszközökkel éltek, hogy az éretlen pogányokkal megértessék, hogy igazi keresztényekké csak úgy lesznek, ha előbb zsidókká lesznek. Pál rágalmazása itt is nagy szerepet játszott. Azt sem volt nehéz kimutatni, hogy a hitetlen zsidók gyűlölete a kereszténység ellen tetőpontra hág a misszió azon módja miatt, melyet Pál követ és hogy ettől is eltekintve a keresztény gyülekezetek a pogány lakosság és felsőbbség támadásaival szemben védettebbek, ha úgy tűnnek fel, mint a zsidógyülekezeteknek egyik faja, melyek az egész birodalomban türhető szabad vallásgyakorlatnak örvendtek, mint ha egy megfeszített zsidót imádó új szektaként ismernék meg őket. Ehez járul, hogy ezek a judaisztikus misszionáriusok a gyakorlatban bizonyára alkalmazni tudták azon elnéző türelmet, a mely már oly sok elméletnek nyerte meg a tömegeket. Ugylátszik bizonyos tekintetben liberális emberek is tudtak lenni és saját példájukkal mutattak módot arra, miként lehet kibujni az alól, a mi a törvény betartásánál nagyon is nehéz. (Gal. VI, 13.) Személyes méltóságának és érveinek teljes erejével kellett Pálnak közbelépnie, hogy ezen üzelmeknek véget vessen. Galaciában és egyebütt is nagyjában és egészében diadalt aratott; a judaisztikus misszió nem vitte annyira, hogy a pogány kereszténység valamely számottevő része a zsidóknak és zsidó keresztényeknek törvényszerű életmódját elfogadta volna. De már a korinthusi gyülekezet és római misszió történetéből felemlített tények is mutatják, hogy a főbb ütközetekkel a harc még korántsem ért véget.

A zsidó kereszténység nagy rétegeiben újra meg újra érezhető volt a kedvetlenség az új felett, melyet a pogány misszió vett és a gyűlölet Pál ellen, ki elsősorban volt oka ezen fejlődésnek. Ha akarva — nem akarva meg is kellett arról az oldalról nyugodniok abban, hogy a pogány egyház a zsidó törvényektől való szabadságában és Jeruzsálemtől való külső függetlenségében győzedelmesen állt helyt, ha nem is mertek immár a pogány egyház területén a teljes zsidóság elfogadásának követelésével fellépni: azért még korántsem mondtak le arról, hogy ezen a téren Pállal szemben titkos vagy nyílt ellenmüködést ki ne fejtsenek. A zsidóságnak ama megtagadója mellett, a ki úgy látszik minden kegyeletet a nemzet szentélyei iránt nélkülözve és ennek szerencsétlenségével mit sem törődve folyvást egy nagy s önmagában független pogány egyház megteremtésén fáradozott, — ezen zsidó keresztények is — kik a szent nép hivebb fainak tartották magukat, — hivatva érezték magukat arra, hogy a vak pogányoknak és kiskoru pogánykeresztényeknek vezetői legyenek. Ezért kerültek Korinthusba, Rómába, Koloszéba és egyéb helyekre, természetesen nem mindig ugyanazon személyek; és semmi esetre sem voltak mindenütt egy és ugyanazon alaptanok, követelések képviselői, de még is mindig zsidókeresztények voltak a kik a pogány apostollal elégedetlenek voltak és sikerei folytán zsidó önértékben sértve érezték magukat és mélyen elkedvetlenedtek. Ha a keresztény világ pálcát tört fölöttük, mert nemzetiségük fentartását többre becsülték az Evangélium követ-

kezetességénél, úgy nekünk, — hogy méltányos és emberi ítéletet mondjunk — nem szabad elfelejtenünk, hogy ez azon nemzet volt, melyből Jézus „test szerint“ származott. Valami údvöset azonban ez a judaisztikus misszió nem tett; pozitív dolgot egyáltalán keveset alkotott; új gyülekezetet a pogányok között ugyan sehol sem hozott létre, de annál több zavart és nyugtalanságot azokban a gyülekezetekben, melyek más szellemben alakultak meg. ¹⁴⁾

Simulékonyaságuk mellett, a melylyel ezen krisztianizált zsidók a viszonyokhoz alkalmazkodni, tanukat alakítani, követeléseiket majd fokozni, majd alászállítani tudták, különösen az a szívósság kelti felcsodálatunkat, melylyel minden balsiker után is újra meg újra megkísérelték, hogy az egyháztörténelem menetét visszafordítsák. Ezen szívósságukról hatalmas benyomást nyerünk, ha egy pillantást vetünk a római Kelemen nevéhez fűződő regényirodalomba. A különböző feldolgozások, melyekben ezt a célzatos költészetet ismerjük, aligha keletkeztek a harmadik század közepe előtt, míg ugyanezen judaisztikus és egyszersmind gnosztikus irány azon régibb iratai, a melyekről egyfelől a Kelemen-féle regényben történt feldolgozásukból, másfelől egyéb értesítésekből tudunk meg egyet-mást, bizonyára valamennyi a 120—230 közötti évekből valók. Szinte csodálkoznunk kell a fölött, mily szívósan tartottak ki bizonyos zsidó keresztény körök Pál gyűlése és azon igényük mellett, hogy a misszió terén egyeduralommal birjanak. Szerintük Pál nem is volt született zsidó, hanem atyai és anyai ágon görög, Tarsusból. Jeruzsálembe kerülve, beleszeret a főpap leányába és körülmetélték, hogy célját elérhesse. De mikor reménye még sem sikerült, szívében erős bosszuvágy támad a törvény és a zsidóság ellen. ¹⁵⁾ Bár külsőleg még a zsidósághoz tartozott, még is ő volt az oka, hogy a zsidó nép a maga egészében nem tért át a keresztény hitre. Már a 12 apostol és Jakab püspök bizonyágtételének sikerült volt Jeruzsálem lakosságát sőt magát Kajafást a kereszttség felvételére hajlandóvá tenni, midőn ez az „ellenséges indulatu ember“ a zsidó fanatizmuszt felélesztette és reá zúditotta az első üldözést a keresztény Izraelre Jeruzsálemtől egész Damaszkuszig. Az „ellenséges indulatu ember“ maradt Pál akkor is, a mikor a keresztény hitvallást elfogadta és törvényellenes tanát a pogányokhoz elvitte. — A párton kívül való elterjesztésre szánt iratokban kerülük Pál nevét és egyebek közt csak még szorgosabb elleplezés, ha a Kelemen-féle regény valamelyik feldolgozása Simon magus álarca alatt lépteti fel. Ez a cselfogás egyszersmind példát nyújtott a misszió történetének szerföltött fantasztikus előadására. S mint Simon magus tanaival és bűvészetével elbolondította a szamaritánusokat, mielőtt Péter az igaz tant ott diadalra vitte és az összefüggést a jeruzsálemi gyülekezettel helyreállította:

¹⁴⁾ V. ö. még Kol. II; Phil. III. 2 s kövk; Róm. XVI. 17—20.

¹⁵⁾ Epiphan. haer. 30, 16, 25 szerint, a továbbit Clem. recogn. I. 43—71 és Epist. Petri ad Jacobum 2. szerint. (Clementina ed. Lagarde p. 3. 24.)

épen úgy történt és történik a dolog a misszió egész területén, hozzá még Jézus jóslata szerint. Előbb egy hazug Evangéliumnak kellett a világban elterjednie, valamely hazug, félrevezető ember által; csak erre következhetett az igazi, miképen a világosság a sötétségre, a gyógyulás a betegségre és az utóbbinak titkos iratok óvatos terjesztésének rejtett útjain kellett történnie. ¹⁶⁾ A legcsodálatosabb ellenmondásokba kellett keveredniök, a mikor ezt a Pál ellenes missziót, a mely Jézus állítólagos jóslata szerint tulajdonkép csak Jeruzsálem elpusztulása után kezdődhetett volna, a legkorábbi apostoli korba tették vissza, csakhogy ismét egy Péternek, de főleg Jakabnak tekintélyére vezessék vissza. Jakab, Jézusnak test szerinti fivére nem csak Jeruzsálemnek és a héberék egyházának püspöke, hanem épen azért a legfőbb az összes püspökök között, az összegyház főpüspöke és nem kevésbé minden pogány misszió főnöke is. A missziónak volt hivatása, hogy a héberék népében a sokféle kiforgatás dacára átöröklődött, törvényszerűen fixirozott és Jézus által befejezett ős vallást, egyetemes vallássá tegye. De Jakabtól vették maguk az apostolok is a megbízatást, hogy ezen itt is ott is munkálkodjanak; Jakabnak kell évről-évre jelentést tenniök prédikációjukról és sikereikről a pogányok között. A missziónak és egyház-kormányzatnak minden szála ezen jeruzsálemi pápa kezeiben fut össze. ¹⁷⁾

Ezek egy, a viszonyokhoz képest késői kornak álmai; az ember nem tudja, mi fölött csodálkozzék inkább; — a vakmerőség fölött-e melylyel még akkor is ki mertek ilyeneket fecsegni, mikor megvalósulásuk lehetősége már rég ki volt zárva, avagy a jóhiszeműség fölött-e, melylyel a katolikus keresztények ezeket a dolgokat olvasták, latin és syr nyelvre lefordították, akár csak ártatlan legendák, vagy épen hiteltérdemlő elbeszélések volnának. De mind a mellett nagyszerű álmok ezek és oly pártnak vágyait, aspirációit tükrözik vissza, a mely kereszténynek nevezte magát és az apostolok korában nagy mozgalmat fejtett ki a misszió terén. A miként ezen párt részéről a II ik és III-ik században kigondolták, épen úgy kellett volna a missziónak kezdettől fogva alakulnia, ha úgy történt volna, a mint a legelső korban sok zsidó-keresztény szívesen kívánta. Erőlködésekben nem volt náluk hiány; rendszer és módszer elég volt üzelmeikben; kigyókösség nélkül legkevésbé szűkölködtek, de annál inkább galambszelidség nélkül.

Elszomorító egy kép ez, de hozzátartozik a misszió történetének első, alapvető és klasszikus korszakához. A későbbi korokban is elég gyakran akadunk kétértelmű, vagy gyanus sőt egyenesen veszedelmes alakokra. De úgy ezen, mint azon jelenségnél kétségben lehetünk a felől, vajon erőt vegyünk-e Pállal jogos kedvetlenségünkön és így szóljunk: „csak a Krisztus prédikáltassék!” avagy ugyanezen Pállal a

¹⁶⁾ Clem. hom. II. 17; recogn. III. 61; Epist. Petri ad Jac. és Diarmartyria Jacobi.

¹⁷⁾ V. ö. Epist. Petri ad Jac. és Clementis ad Jac. elejét; továbbá Clem. hom. I. 20; XI. 35; recogn. I. 43, 66, 68, 72; (episcoparum princeps a Kajaphashoz, mint sacerdotum princeps-hez való ellentétben). IV. 35; IX. 29.

sátán szolgálóknak mondjunk-e oly férfiakat, kiket mások „főapostolok“-nak tartanak. De még is van bizonyos vigasz abban, hogy már az apostolok korában nem csak a világosság fiai terjesztették a világban az Evangélium világosságát. Egyéb aggodalmak közepette még neme- sebb vigasz reánk nézve a tudat, hogy ama tiszta lelkek is, a kik akkor áldással és sikerrel működtek közre, hogy a római birodalomban az egyház alapítás nehéz műve létrejöjjön, korántsem voltak mindnyájan „választott edények“.

(Vége következik.)

Schwartz Frigyes Keresztély, a tandsauri királypap.

— Irta: Szily Lénárd, vas-gergelyi-i lelkész. —

A lipcsei ev. luth. misszió kiadásában megjelenő missziói füzetek 11. száma nyomán egy az egyházi élet terén, nevezetesen a hittérítés tágas és tövises mezején áldásosan munkálkodott kiváló férfiúnak élet- rajzát ismertetem a fenti cím alatt; egy férfit, a ki méltán megérdemli, hogy dicső emléke mindenkor ébren tartassék és hogy áldott élete folyása minél szélesebb körben ismeretes legyen, épen a mai időkben, mikor nem egyszer találkozunk olyan állítással, hogy a lutheránus és a református egyházak önmagukban nem állhatnak meg, hanem minden saját külön felekezeti jelleg nélkül egyesülniök kell az evangéliomi hitben, mert a lutheránus felfogás szűk látkörre vezet és megcsontosodott szívet terem. *Schwartz* atyának, a tandsauri királypapnak egész élete megcáfolja ezen állításokat és élénk bizonyosságul szolgál azon igazság mellett, hogy a lutheránus vallás nem holt betű, hanem az Urnak élő lelke nyilatkozik meg benne.

Sonnenburgban született 1726 október 22-én s 27-én a szent kereszt- ségben *Kristóf Frigyes* nevet kapott. Szülői: Schwartz György és Grundt Margit drága kárpótlás gyanánt, mint az Urnak vigasztaló angyalát fogadták elhunyt elsőszülött fiuk *Keresztély Frigyes* helyébe s szinte ön- kénytelenül ezen a néven hívták és ő maga is a keresztelés és anya- könyvi bejegyzés ellenére egész életén át elhunyt bátyja nevét viselte. Kegyes és sokat szenvedett édesanyja — a kit még öt éves sem volt mikor elveszített — már korán az oda fent valókra irányította gyer- meke lelkét; korai halálos ágyán pedig a lelkész jelenlétében megígér- tette férjével, hogy a kivel az Ur megáldotta őket, gyermeküket az Urnak szolgálatára adja, vagy attól legalább nem tartja vissza, a mit az édesapa hűségesen meg is tartott. Korán iskolába adta gyermekét, a ki már 8 éves korában az ugynevezett „nagyobb iskolába“ vétetett fel s itt is maradt konfirmálása idejéig. Mély és maradandó hatást gya- korolt itt lelkületére *Helm* igazgató, a mint ezt Indiába történt elutazása előtt megírt életrajzában maga is mondja: „Itt éreztem először, hogy az Ur szívem ajtaján zörget; ő tanított naponként a keresztény vallás- tudományra és igazán atyailag serkentett a szorgalmas imádkozásra,

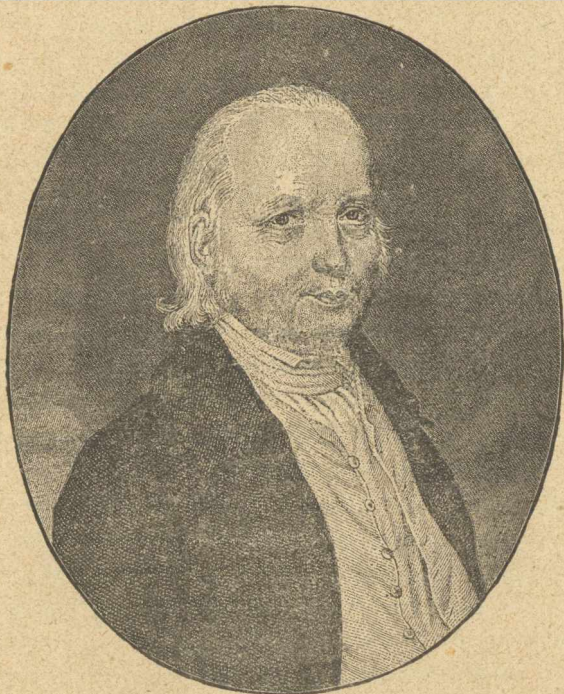
sőt arra is megtanított, hogyan kell kívánságainkat saját szavainkkal Isten előtt feltárnunk, a minek reám nézve az az áldott eredménye volt, hogy ezután gyakran kerestem a helyet, a hol szívemet a magam egyszerű módján Isten előtt kiönthettem és még igen jól emlékszem arra az édes érzésre, a mely akkor lelkemben támadt és a minek hiánya a későbbi években nekem olyan sok szomorúságot okozott. Ha akkoriban valamit hibáztam, mindaddig nem volt miatta nyugalmam, míg Isten előtt szívem szerint nem imádkoztam“.

Az édesanyának korai halála és az apai háznál átszenvedett sok egyéb szomorúság is mind arra szolgált, — isteni vezérletre kell benne ismernünk, — hogy lelkületének ez az érzékenyen komoly iránya mind-egyre mélyebb gyökeret verjen és állandóan megmaradjon. A 14 éves gyermek — maga sem tudja miért — forró környullatások között

járul az első gyónáshoz és életrajzának ezen részletét eme töredelmesvallomással zárja: „Sokat gyötrődöm a miatt, hogy Őt már korábban nem kerestem és szívemet nem adtam át Ő neki egészen. Istenem! bocsásd meg e bűnömet a Jézusért“.

1740 őszén, vagy 1741 ta-

nevelésére. Minden reggel énekléssel, imádsággal és a Bibliából egy fejezetnek a felolvasásával kezdődött a tanítás; az isteni-tisztelet rendes látogatására szigoruan felügyeltek; a szerda és péntek reggeli két órá, valamint a bñjtben hetenkint négyszer tartani szokott istenitiszteleten a legfelsőbb osztályok növendékei is kötelesek voltak megje enni; a három nagy ünnepet megelőzőleg két félnap, minden bñjtnap előtt pedig egy félnap kizárólag vallásos felolvasásokra volt szánva; az énekkar, meiynek mint szegényebb sorsu és zenei tehetséggel bíró tanuló *Schwartz* is tagja volt, a rendes istenitiszteleteken kívül temetési és esketési alkalmakkor is énekeltek; a hétfő és csütörtök délutáni énekórákat „Jöve! szent lélek Úr Isten“ énekkal kezdték,

Schwartz Frigyes Keresztély.

vaszán édes-
atyja *Küstrin*-
be, az öreg
Helmreich rek-
tor igazga-
tása alatt álló
lutheránus la-
tiniskolába
adja szeretett
Frigyesét Az
akkori gym-
nasiumok
rendszere —
sokkal in-
kább mint ma
— felettébb
alkalmas volt
a tanulóknak
vallásos és
egyházias
irányban való

ímádság után pedig egy felsőbb osztályu tanuló az ujszövetségből olvasott fel egy fejezetet.

Ilyen irányu volt az ő házi és iskolai neveltetése; mégis ha ez utóbbit abból a szempontból vizsgálja, hogy miként készítette elő életpályájára, azt mondja, hogy „csak tanulni igyekeztünk ezen iskolában, de ezt is Isten nélkül cselekedtük“; épen azért aztán egyik tanító a előtt sem merte a maga bensejét, lelke harcait teljes őszinteséggel feltárni, mely lelki küzdelmek a miatt való aggodalmaiból származtak, hogy nem tudta Isten akaratát hiven teljesíteni. Örökösen tépelődik, folytonosan töpreng és elégedetlen önmagával; ő, a ki érintetlen erkölcsi tisztaságban éli ifjusága idejét és a ki egyike a legszorgalmasabb tanulóknak, azon panaszkodik, hogy mindezt csak hiu dicsőségvágyból teszi; és habár hálás az isteni kegyelemnek reája kiáradott gazdag áldásaiért és fogadást tesz, hogy az Urnak szenteli egész szívét, mégis így sóhajt: „ámde a mily gyors voltam az ígéretre, olyan késedelmes a megtartásra“. Mikor pedig *Stegmann* diakonus predikációjából azt hallja, hogy „ha ujjá nem születesz, bizonyára az örök kárhozatra jutsz“, — ezek a szavak mint szuró tövissek hullanak lelkébe.

Ilyen lelkiállapotban olvassa „A inég élő Istennek áldásteljes bizonyosságai az árvaháznak alapításánál és fentartásánál“ címü könyvet, a mi felébreszti sóvárgó és tusakodó lelkében a vágyat, hogy Halleba menjen és a reményt, hogy ott a béke révpartjára talál.

Az érettségi bizonyítvánnyal 1746 őszén jön Hallebe, de nem az egyetemre szándékozik, hanem az árvaházi iskolába, mert ő maga még mindig nem tartja magát elég érettnak a theologiai tudományokra. Itt először is földijét, *Schultze* Benjamins látogatja meg, a ki Trankebarban és Madraszban eltöltött 24 évi missziói munkásság után ekkor Halleban élt és a ki azt mondja neki, hogy egy kész klasszikus műveltséggel bíró 20 éves fiatalember az egyetemre való! De csak kedvetlenül fogadott szót az alázatos lelkü ifju. Szabadasztalt és lakást az árvaházban kapott. Nagy szorgalommal és teljes odaadással fogott tanulmányaihoz és csakhamar megnyerte tanárai különös bizalmát, a kik az ő felügyeletére bízták az akkor Halleban tanuló görögországi tanulókat. Époly hamar megnyerte társai bizalmát és szeretetét is. Egy a városban lakó deák p. o. mindenáron ő vele akart együttlakni. Csak *Schwartz* nem volt önmagával megelégedve. Panaszkodik, hogy tanulmányai elvonják az imádkozástól, lelki küzdelmeit és aggodalmait pedig csak még hevesebbé teszik, szinte a végsőig fokozzák a hallei pietisták kegyességi gyakorlatai, ugyannyira, hogy az urvacsorától is elmarad, mert azt hiszi, hogy méltatlan vendég lenne. Elgyötört lelke csak akkor nyugszik meg, mikor az elhunyt *Lau* szuperintendens életrajzát olvasván látja, hogy ez is hasonló lelki harcokon ment keresztül, de a melyektől megszabadulva, az Isten fiainak békességére jutott. Ekkor azután boldog szívvel veszi a szent vacsorát.

Látjuk tehát az eddigiekből, hogy az édesanyai befolyás s talán még inkább annak korai halála, valamint iskolai neveltetése minden különös

célzatosság nélkül úgy irányították *Schwartz* Fr. Keresztélynek gondolat- és kedélyvilágát, hogy az Ur szolgálatának szentelje életét; és mint ez a belső elhívás, éppugy az ő külső elhívása is a missziói munkásságra Isten művének látszik. *Schultze* Benjamin ugyanis egy másik deákkal együtt a tumul, vagy mint akkor mondani szokták, a malabari nyelv tanulására szólította fel, korántsem gondolva arra, hogy misszionáriusokká képezze őket, hanem csak azért, hogy a Bibliának tumul nyelven leendő új kiadásakor a korrekturánál segítségére legyenek.

1748 Szentháromság utáni V. vasárnap predikál *Schwartz* először, nem is a maga jószántából, hanem csak mert mint kiségitőre volt reá ekkor szükség. Épen ekkor! midőn a gazdag halfogásról szól az Evangélium; midőn *Simon Péter* méltatlanságának érzetében lelke mély alázatával borul le az Urnak hatalma előtt és mindeneket elhagyván készséggel követi annak hívó szavát, hogy ennekutána embereket fogjon. Sejtelemszerűleg világítja meg lelke előtt ez az Evangélium is az ő jövőendő sorsát; és bár bizalmatlankodik önmaga iránt, bár kételkedik, hogy képes volna a nagy feladatra, mégis meg-megcsendülnek lelkében eme szavak: „Mindazáltal a te parancsolatodra levetem a hálót“.

Midőn azután ezen belső és külső elhívások mellé *Weise* lelkész és *Francke* G. A. formaszerint is felszólítják, hogy Indiában hittérítési szolgálatot vállaljon és midőn erre a szülői beleegyezést is megnyeri, némi habozás után: Istenben vetett erős hittel elfogadja a meghívást! „Csak a jó Isten, a ki elhívott, szent lelkének erejével ihlessen meg engemet és tegyen alkalmassá magasztos hivatalomra; és amint imáimban ő hozzá gyakran könyörögtem, hogy ha alkalmatlan vagyok reá, ne bocsásson be munkásnak az ő szülőjébe, ugy reménylem és hiszem, hogy az ő áldását nem vonja meg tőlem“.

1749 augusztus 8-án indul el két társával *Poltzenhagen* és *Hüttemannal* együtt *Koppenhágába*, hogy itt a vizsgát letevén, a dán királyi missziói egyesület fenhatósága és gondozása alá jussanak. A vizsgát jól megállván, szeptember 17-én szenteli fel őket *Harboe* püspök s miután még kiki övéihez, tőlük bucsut venni visszatér, november 4-én utra kelnek és pedig egyelőre Londonba azzal a szándékkal, hogy néhány hétig itt maradván, némileg az angol nyelvet is elsajátítsák. 1750 január 29-én indulnak el a nagy tengeri utra; de már a biscayai öbölnél heves viharok visszatérni s március 12-ig a falmouthi kikötőben vesztegelni kényszerítik a hajót; majd kedvezőre változván az idő, ismét elindulhatnak s 4 hónapi és 4 napi hosszú utazás után július 30-ikának estéjén végre midőn szerencsésen megérkeznek *Trankebarba*, a mi *Schwartz* Fr. Keresztélyünk lelkében újra visszhangzanak az Irásnak ama szavai, melyekkel *Hallet*ól bucsuzik: „Eben-haezer! Mindeddig segítségül volt nekünk az Isten, — övé legyen a dicsőség mindörökké!“

Itt vannak tehát az új hittérítők az új munkatéren, a hol *Ziegenbalg* és *Plüttschau* már 43 évvel azelőtt megkezdett munkásságának eredményeivel találkozunk,

Trankebar egy kis dán gyarmat, melyet a tandsauri pogány fejedelem a dán-keletindiai kereskedelmi társulatnak bizonyos évi adó fejében átengedett, 20.000 lakossal birt; ezek között volt *Trankebarban* a jeruzsálemi templom körül és a közeli *Poreiarban* a bethlehemi templom körül egy 1674 lélekből álló tumul és egy 323 lélekből álló portugíz*) gyülekezet. A körülötte elterülő *Tandsaur* határát azonban az európai hittérítőknek nem volt szabad átlépniök; és mégis volt már ekkor magában a tartományban is a gyarmatbelinél nagyobb, 3555 lélekből álló gyülekezet, mely ugy keletkezett, hogy egy *Rajanaiken* nevű róm. kath. páriának, a ki mint altiszt szolgált a tandsauri hadseregben, az Evangéliumok és az apost. cselekedeteinek tumul fordítása akadt a kezébe, a mi azután környezetében Isten országának buzgó terjesztésére lelkesítette. Majd áttérvén a lutheránus egyházba, mindegyre többen jelentkeztek *Trankebarban* az elemi ismeretek megszerzése céljából, hogy azután megkeresztelkedjenek, a kiknek odahaza *Rajanaiken* lett a tanítója; *Diogo* és *Ambrosius* benszülött predikátorok pedig, kik a trankebari határszélen laktak, különösen ünnepnapokon fel-felkeresték a tandsauri keresztényeket. E tájon a gyülekezetek öt missziói körbe voltak beosztva, melyek a westfáliai *Wiedebrock* mint senior, a pomeráni *Kohlhoff*, a stettini *Zeglin*, az elberfeldi *Klein* és a dán *Maderup* lelki gondozása alatt állottak. Ezek voltak a dán kit, misszionáriusok, a kiken kívül azonban még több hallei testvér is szolgálta Indiában a misszió ügyét és pedig *Madrasz* és *Kudalur* angol gyarmatokban *Fabricius*, *Breithaupt* és *Kiernander*, kik a Londonban alakult „keresztény vallást terjesztő társulat“ gondozása alatt állottak, míg amazok szükségleteiről a koppenhágai missziói egylet gondoskodott.

Természetes, hogy a régiek az új munkatársakat a legnagyobb örömmel üdvözölték s ezek is teljes odaadással fogtak a munkához. Mindenekelőtt a nyelvbéli nehézségeket kellett leküzdeniök, a miért is *Schwartz Poltzenhagen* kebelbarátjával közös lakásukon naphosszat tumul nyelven beszélget, majd ezzel együtt hetenként 3 óráig *Maderupnál* a portugíz nyelvben gyakorolják magukat. A lankadatlan szorgalom és kitartás bámulatos eredményt termett: alig 4 hónapi ottlét után nov. 22-én *Schwartz* megtartja első predikációját tumul nyelven, a másodikat Advent 4. vasárnapján, a harmadikat karácsony ünnepén s ennél már a gyermekekkel is beszélget s kérdéseket intéz hozzájuk. 1751 ujév után már a tanításra is alkalmasnak itélik társai. A tanügy, bár a falvakban még csak kezdetleges állapotban volt, de magában *Trankebarban* már ekkor szépen virágzott. *Schwartz* a legalsóbb osztályu fiu- és leányiskolában a vallástanítást vette át és mint egy hallei barátjához intézett leveleiből kitetszik, nagy lelki gyönyörösége telt benne. És ha a misszionáriusnak főképen két irányban kell fáradhatatlan munkát végeznie: kifelé az igehirdetés által minél több hiveket szerezni a

*) Portugizeknek azok nevezettek, kik európaiak és benszülöttek házasságából származtak.

Krisztus egyházának, befelé pedig a már meglevő gyülekezeteket szervezni és megerősíteni a hitben: úgy *Schwartz* e kettős feladatát egyenlő szeretettel ölelte át és egyenlő buzgósággal teljesítette, úgy, hogy csakhamar otthonos lett a neki annyira kedves munkatéren: kimenni az utakra és ösvényekre és kényszeríteni mindeneket, hogy bételjék az Urnak háza! Miután már eléggé bírta a tumul nyelvet, nem mult el hét, hogy vagy maga, vagy egy benszülött tanító kíséretében ki ne járt volna a gyarmatbeli falvakba hirdetni az ígét. Naponként több órán át felolvastatott magának a pogány irodalomból, hogy a tumulnép szellemét megismerhesse; öt éven át tanulmányozta annak mythológiáját, úgy, hogy a pogányokkal való beszélgetéseiben azok kedves példabeszédeit, szójárásait használhatta s az azok által is ismert könyvekre, történetekre hivatkozhatott.

Bár tudta, hogy sok veszélylyel jár, mégis igen szeretett volna a tandsauri királyság tiltott határán túl is menni, hogy az itteni keresztények ne csak a benszülött vándorprédikátorokra (falusi papokra) legyenek bizva, és hogy ő maga is, itt is terjeszthesse Isten országát; de részint szerénysége nem engedte meg neki, hogy engedelem nélkül, mintegy erőszakkal lépje át a pogány hatóságok által megtiltott határt, részint pedig az ekkoriban kiütött háborus viszonyok akadályozták benne. Egy tandsauri sereg ugyanis mindent pusztítva, rabolva, gyilkolva áttört a gyarmat határán s majdnem Trankebar kapujáig hatolva a poreari Bethlehem templomot is feldulta. A helyett azonban, hogy ő neki kellett volna Tandsaurba mennie, innen jöttek Trankebarba mindegyre többen a keresztiségre vágyók, hogy azután otthon ennek terjesztői legyenek s ezeket *Schwartz* készítette elő a keresztiségre. A tanítás 6 hétig tartott, naponként reggel és este 2 órában. Majd alkalma nyílt a gyarmat határán túl is utazást tehetni *Madrasba* és *Kudalurba*, hogy az itteni angol állomásokon levő testvérekkel az összeköttetést megerősítse; valamint *Nagapatnamba* és *Ceylon* szigetére, az itteni lutheránusok lelki gondozása végett. De lagnagyobb örömet az okozott neki, hogy már egy évi munkásságának áldott eredménye gyanánt ő, a dán misszionárius, itt az angol hittérítői körben, Nagapatnamban egy kis tamul gyülekezet részére templomot is szentelhetett fel.

Nem kevésbé hordozta szíven a már meglevő gyülekezetek gondozását is, a mi sokkal több küzdelmébe került, mintsem gondolta volna. Nem is csodálkozhatunk rajta! Hiszen még nekünk is, kik a kereszténység emlőin nevelkedtünk fel, örökös a harcunk a test és a vér ellen; hát a kik a pogányság rut büneiben nőttek fel, a kereszténység felvételével hogyan tudtak volna azoktól egyszerre szabadulni? annál kevésbé pedig, mert pogány környezetük folytonos kísértés volt reájuk nézve; a mihez járul még, hogy a tamul nép általában, különösen pedig annak alsóbb rétege, részint elnyomott, szolgálai helyzete, részint pedig a sorvasztó éghajlat hatása folytán gyenge, ingatag jellemű, mely körülmények következtében azután *Schwartz* úgy az egyes

gyülekezetekben, mint azok benszülött vezetőinél is olyan viszonyokat és bűnöket talált, a melyek sok aggodalmat és szomorúságot okoztak neki.

Érdemes ez időben figyelemre méltatni az ő lelkületének átalakulását, egyéniségének teljes kiforrását; mert ez a Trankebarban eltöltött idő reája nézve nemcsak a szorgalmas tanulásnak és odaadó munkásságnak az ideje, hanem az ő „arravalóságának“ a próbaideje is volt, hogy valjon képes lesz-e majd szavaival és életével bizonyágot tenni azon igazság mellett, hogy „az Isten ingyen kegyelméből igazulunk meg a Krisztusnak érdeméért.“ Ő, a kit majd később olyannak ismerünk, a ki úgy szolgatársai, mint a gyülekezeti tagok iránt soha el nem fáradó türelmet és nyájasságot tanusít, most, trankebari időzése alatt a legszigorubb egyházi fegyelem alkalmazásával akarja hiveit a tökéletesedés útján vezetni. A testvérek p. o. nem hanyagolják el a magángyónást; Schwartz mégis lelkiismereti kérdést csinál magának belőle, hogy valjon feloldozza-e azokat, a kikről valószínűnek tartja, hogy mint méltatlan vendégek járultak az Ur asztalához. Tanácsot is kér Halleből, hogy valljon az ilyeneket visszautasítsa-e? Innen azt a felvilágosító választ kapja, hogy az egyháznak nem feladata a szívek elrejtett titkait vizsgálni, — hiszen sokszor a legjobb szándék, a legnemesebb terv sem valósulhat meg az erőtelenség miatt; az egyház szolgálja pedig ne láttassék az elutasítás által mintegy útját vágni az isteni kegyelem munkásságának.

De *Schwartz* nemcsak másokra, hanem önmagára is és pedig úgy jelen, mint elmúlt életére is a legszigorubb mértéket alkalmazza, hanem itt azután abba a tévedésbe esik, hogy a Krisztusnak érdeméért megbocsátó isteni kegyelemben vetett bizodalmat felcseréli az ő egyéni, az ő saját megszentelt állapotával, vagyis az ő erkölcsi fogyatkozásai-ból azt következteti, hogy az isteni kegyelem megigazító ereje ő benne, ő miatta nem munkálkodik kellőképen. Ennek a gondolkodásnak azután az az eredménye, hogy fokozottabb mérvben megújulnak azok a lelki nyughatatlanságok, belső küzdelmek, miket Halléban láttunk nála. A tanuló és deákkori jelentéktelen dolgokra való visszaemlékezés már lelkiismeretbeli furdalást okoz neki; p. o. nagy bűnének tartja, hogy akkoriban pajtasaitól játékon valamit elnyert, vagy tőlük elfogadott, hiszen ez nem *azoké*, hanem *szülőik* sajátja volt, s csak az által véli lelkét megnyugtathatni, ha a „ragadományt“ nekik visszaadhatja; ámde ez ilyen hosszú idő múltán és ilyen nagy távolságról lehetetlen! E lelki harcaiban méltatlannak érzi magát szent hivatalára; ismét kerüli az urvacsorában kínálkozó vigasztalást s nem mer a pogányok közé kimenni, hirdetni az ígét, — hátha ezek is valamit a szemére vethetnének! . . . De mindezekről hallgat trankebari testvérei előtt: munkakedvét szegte volna az a tudat, hogy szolgatársai is tudomással bírnak az ő lelkének kínos küzdelmeiről; csak a távoli Kudelurban működő *Hüttemann* barátjával vált ez ügyben néhány levelet. Ennek tanácsára

azután mégis rászánja magát, hogy elpanaszkodja szívének bánatát a hallei *Francke* és *Knauff* lelkiatyái előtt, a kiknek részletesen kifejtett véleménye végre felvilágosítja őt és meghozza számára a lelki nyugalmat, mint meg is írja nekik: „szívemet egészen megkönnyebbültnék érzem, — az Ur neve legyen áldott! Igy azután, miután az isteni gondviselő kegyelmet maga iránt abban is tapasztalhatta, hogy több súlyos testi betegségből is megszabadult, lassanként lecsillapulnak aggodalmas lelkének háborgó hullámai, s teljes erejében kifejlődik és megéri hite az Isten ingyenvaló kegyelmében.

Mint látjuk ez a Trankebarban eltöltött 12 esztendő *Schwartzra* nézve tehát valóban áldásteljes volt: eljutott az istenfűságnak arra a magaslatára, melyen az élő hitnek szép gyümölcsseit termi élete: megnyilatkozik benne az az erő, mely a gyenge testbe munkakedvet önt; az az önzetlenség, melynélfogva az ő életével is nem gondol, csakhogy bizonyosságot tehessen a Krisztus Evangéliumáról; az a hűség, mely hazát feledni nem tud s a vérség szent kötelekeit tiszteletben tartja; az a szeretet, mely békességet és barátságot a lélek teljességével ápol. — 1760-ban ugyanis újra *Ceylon* szigetén találjuk, hol mint lábbadozó beteg is 5 órás urvacsorai ünnepélyt tart; 1761-ben *Madrasban*, dacára minden orvosi tilalomnak, minden vasárnap predikál és tanítja a gyermekeket; megvonja magától a falat kenyeret, hogy környezetét csak némileg is gyámolithassa; mikor meghallja, hogy a szülői ház egy tüzvész alkalmával a lángok martaléka lett, nemcsak 50 tallért, de még Angliában ajándékba kapott óráját is elküldi atyjának; testvéreihez írt leveleiből a hitnek és az őszinte szeretetnek melege sugárzik; a misszióügy hallei intézőivel állandó összeköttetésben marad, s azok atyai tanácsát mindenkor alázattal fogadja; ugy az itteni mint a távolabb működő testvérekkel benső barátságban van, s hogy ezek között a főbb dolgokra nézve oly szép egyetértés uralkodott ő neki köszönhető. Hogy mily nagy tekintélyvel birt társai előtt már ekkor, mutatja az, hogy midőn *Kiernander* Kudelurban rossz utra tévedt, ugyannyira, hogy egyetlen barátja *Fabricius* is elhagyta, az ő szavára, legalább egyidőre megtért.

Mikor aztán a hittérítői szent hivatásra így teljesen megérett, maga az Ur is az eddiginél nagyobb munkára hívta el e kiválasztott szolgáját.

(Vége következik.)

A Lipcsei Misszió közgyűlése.

Misszióegyletünk folyó évi május hó 29—30-án tartotta közgyűlését Lipcsében. Ez alkalomból mindenek előtt kiemelendő, hogy dr. *Luthardt* — ki évek hosszu során át volt az egyesület elnöke s már azt megelőzőleg jegyzője, előre haladt koránál fogva — vissza vonult. — Dr. *Bard*, főgyháztanácsos, ki a missziói kollégium tagjává választatott, az elnökség elfogadására is késznek nyilatkozott.

Pünköszt után való szerdán tartatott az ünnepi istentisztelet a Miklós-templomban, a hol *Kahl* müncheni dekanus tartotta a beszédet Máté 9. 35—38 alapján — szólván arról, hogy a misszió-ünnep a tanulás órája Isten országáról, s annak érdekében, melyben megtanuljuk ismerni, 1. a misszió iránt való érzéket, 2. a misszióban való hitet, 3. a misszióért végzett munkát.

Isten tisztelet végeztével következett: *Schwartz* missziói igazgató évi jelentése.

Kiindul abból, hogy az Ur Jézus, midőn meggyógyította a betegeket rendesen megtiltotta nekik, hogy arról valakinek szóljanak.

Mert kerülni akarta a feltűnést és zajt. E föllépés teljesen ellenkezett azzal, a mit tőle, mint Izrael szabadítójától vártak. Ha *mi* mint az ő tanítványai, országát építeni akarjuk, nagy okunk van, hogy példáját figyelembe vegyük s ahhoz mint zsinórmértékhez alkalmazkodjunk. Az ó ember föltűnni vágyik — s az oly keresztény, a kiben még az ó ember él, tán szükségesnek hiszi, hogy az isten nélkül való világot oly hangosan s erőteljesen hivogassuk vissza a kárhozat utjáról, hogy azt senki hallatlanná ne tehesse. Jézus oly csendben s kiméletesen munkálkodott, hogy még a megtörődött nádszálat sem rontotta el s a füstölő gyertyabelet sem oltotta el. (Máté XII, 20. v.) Az üdvösség után való vágyódás szikráját csak kimélettel lehet lánggra szítani.

Ez a *mi* misszionáriusaink elve. Sokszor csekélynek látszik munkájuk eredménye, a melylyel szemben némely tulbuzgók jogosnak látják a kath. misszió gyors és hathatós munkájára való utalást. Míg a mieink egyet-kettőt térítenek meg — azok százakat, s ezeket — lehet, hogy fenyegetéssel és édesgetve; de a fő az eredmény.

Ez igaz, — s nem szabad teljesen kicsinyleni, a mit a külső kényszer s a katonaihoz hasonló fegyelem, mintegy szoktatással el ér.

De kényszer és szoktatás a szívnek belső átváltozását nem képesek eredményezni. Így a ház homokra épül, s az árvíz csakhamar ledönti. Példa rá a paraguayi jezsuita állam, a Kongó királyság s a portugál uralom alatt állott keleti Afrika. Mindenütt a katolikus misszió dicsőségét hirdették a fényes templomok. S a külső uralom megszűntével, a mint nem támogatta s védte a kereszténységet a kard: eltűnt nyomtalanul a keresztény kultúra s a templomok romba dültek. Most itt is áll, hogy a testnek dicsősége olyan mint a fünek virága. Ezt igazolja a jelen története is. Spanyol barátok tették tönkre a filippi szigeteket. Spanyolországban, Portugáliában, az egyházi államban és mindenütt a hol a római rendszer dolgozott, a mely külső kényszerrel akart kereszténységet plántálni s nevelni — mindenütt hivatány, koldus, babonás nép növekedett és sokakban föltámadt a dühöngő gyűlölet az egyház és kereszténység iránt, mely mihelyt erősnek érzi magát forradalomban tör ki, hogy levethesse a rárakott békókat! Mindez szemünk előtt történik. S mégis vannak a kik a római missziót többre becsülik az evangélikusnál, s azt hiszik, hogy a németgyarmatokban sikerülne neki a *mi* máshol rosszul ütött ki, t. i. sikerülne benső, mélyen gyökerező és életképes kereszténység magvát elvetni. Pedig itt is az az igazság, hogy a kath. misszió erőszakoskodó s urhatnám természete sokféle elkeseredést szül. Így Kilimandsaróban az összeesküvésbe mélyen belebonyolódott egy főnök, a kit a katolikusok szerettek gyermeküknek cimezgetni. A katolikusok erőszakoskodva bele avatkoztak a *mi* munkánkba Maranga-ban is. A pogány főnökök meg vannak félemlítve s midőn engednek, azt hiszik, hogy a császári állomásnak kedveskednek vele. A császári állomások fő-

nőkei előzékenyek, de az alsóbb hivatalnokoknál kevés érzék van ügyünk iránt. A népet, még a nőket is, százanként kényszerítik hét-számra ingyen munkára. Meg esett, hogy vasárnap kellett nekik az euópaiak számára egy nagy lawn-tennis pályát készíteni. Tehát keresztény honfitársak görditenek akadályt a misszió elé s csuda-e, ha a benszülöttek az európaiak uralmát nem kedvelik meg! — Itthon az egyház hijában könyörgött, hogy a munkásoknak és szolgálatban levőknek legyen szabad vasárnapja. A szociális mozgalom vivta ezt csak ki másfél évtized múlva. De későn. A népesség nagy rétegei már elidegenedtek a vallástól s hazaszeretettől. — Másként ünneplik meg a vasárnapot, mint isteni tisztelettel s jó cselekedetekkel! — Csak azután a gyarmatokban is késő ne legyen s félelem és elkeseredés ne verjen az európaiak iránt gyökeret — bizalom helyett!

A sokféle akadály mellett mégis van némi haladás a *dzsagga misszióban*. 20 felnőtt, s egy már keresztény házasságból származó gyermek lett megkeresztelve. A tavali lélekszám 1900-ban megkétszereződött; 21-ből lett 42 és 29 pogány részesült a kereszténységet megelőző oktatásban. A tanulók száma is növekedett. Év elején 350 volt s számuk a későbbi tudósítások szerint 450-re emelkedett. Moschiban a kápolna gótikus ablakaival kész s a harangok nagy örömet okoztak. Mambában is templomot kellene építeni; de csekély a kilátás, hogy belekapassunk. Mert két új állomás (Schignati és Schira) kiépítése veszi az erőket igénybe. A kormány pénztárakban nincs pénz a váltók beváltására, s ha áru cserére szorulunk ez visszaesés lenne, a mit a kormány sem kívánhat.

Ukambából különféle hírek érkeznek s a testvérek egészségi állapota teheti, hogy kevésbé kedvező színben látják a dolgot. Láz gyötri őket s ez a mult évben gyakran előfordult. Kedvezőbb fordulat állott még is be az egészségi viszonyokban, a mióta a malariát terjesztő moszkitok ellen az ajtókat s ablakokat sodronyhálóval zárják el. *Kanig* testvér örvendetes értesítést küld tanítványainak gyors szellemi fejlődéséről, — de Mulangó-ból panasz hangzik, hogy még a gyermekek szívét sem lehet megnyerni az irántuk tanusított szeretettel; — többen megszöknek. Vad természetük vérükben van s nehezükre esik, hogy az éjjeli táncok s lakomák nézésében nem vehetnek részt. Nagy szerezetre s türelemre van az ott működő testvéreknek szükségük. Az állomások megerősítése kívánatos. Fájdalom a nagy éhínség, mely vihar-ként járta be a tartományt s a népet mélyen megrázta — szívét még sem változtatta át. A jó aratás után újra csak elmerül a könnyelmű s tobzódó életbe, mint az előtt. De ne csodálkozzunk rajta. Az ur nincs jelen a viharban s földrengésben, bár ezek néha megelőzik jöttét.

Ugy látszik így van most *Indiában*, hol a nehéz inséges idők után a páriák mozgalma, mely őket a kereszténység felé vonzza, lényegesen erősödött. Hogy a mozgalom összefüggésben áll a szükséggel, nyilvánvaló. Azért a legnagyobb óvatosságra van szükség, hogy gyülekezeteinkbe olyanok ne lépjenek be nagy számmal, a kikre állhatna az urnak ama 5000 ember kielégítése után mondott szava: „Kerestek engemet, nem mivel láttátok a jeleket, hanem mivel ettetek a kenyerekből és megtelt vala hasatok“. A gazdag adományból, mely a mult év első hónapjaiban befolyt (58.000 márka) 24.000 márkát már a mult év végéig kiadtunk s mivel az inség északon még egyre csökkenés nélkül tart, jó része a maradéknak még ez évben föl lesz használva. Még egyszer annyit is ki lehetne adni, a mint hogy a missziói egyháztanács követelésén felül is történt egy-más, de veszélyeztetni lehetne

ezzel az áttérések tisztaságát, mivel tág tér nyílta általa a számító önzésnek. Azért figyelmeztettük ottani testvéreinket s azok biztosítanak, hogy komolyan megvizsgálják az áttérni szándékozók érületét.

A múlt évben 200 tagot kellett törölni a névsorból, mint a kik a pogányságba visszaestek; de a mily elszomorító ez, ép úgy bizonyosága annak is, hogy mi az indiai egyházat nem akarjuk földi paradicsommá tenni, melyben valaki a kenyér miatt marad meg. Mind a mellett 3022 pogány kereszteltetett meg a múlt évben, a mi örvendetes, de egyuttal a misszióval szemben időszerűvé teszi a kérdést: Rátermettetek-e az elibétek szabott föladataira? Eléggé férfiak vagytok-e ahhoz, hogy a három véka lisztbe az Evangélium kovaszát úgy belevegyítsétek, hogy az egészen megposhadjon?! Mert ez a fő Atyánkfiai! Az első ugyan a hallás és tanulás, de a beemlékeléssel még nincs megtéve minden! Ha a sziveken akarunk segíteni, a szivek gondolatainak kell nyilvánosságra jönni, de éppen ezt nehéz elérni. A mit Jézus tilalmával el akart kerülni, hogy t. i. csodálatos gyógyításaiból nagy dolgot csináljanak s a feltűnést, kíváncsi tolongást s a tömeges csődülést, éppen ezt nehéz elkerülni Indiában. A misszionarius fehér európai ember. Azt hiszik, hogy őt tisztelni kell. Diszesen fogadják, az ő szája szerint beszélnék s csoportosan körülveszik. A betegszoba csöndjét, melyben az orvos az érverést s a léleketet ellesethetné, értve a magányt s bizalmasságot, melyben megnyilatkozik a szív s megtudható volna, hol kell a törődött nádszalat összekötözni s hol akadt el az öröm olajának szivárgása a gyertyabélben, mily nehéz ezt előállítani! Ezért nem becsülhetők eléggé bensülött lelkészeink, kandidatusaink s katechetáink. S nagy hálaival tartozunk Istennek, hogy lelkészeink közül sokakat nehéz betegségükben kegyelmesen megtartott s hogy a katecheták s tanítók száma, a kikre a nép öregének s aprajának lelki gondázása vár, tetemesen gyarapodott... Természetesen azt is többször meg kell értnünk, hogy sokan nem termettek rá hivatalukra, hogy egyiket-másikat el kell bocsátani, mert nagy bünbe esett. A bensülött misszió szolgák nevelése, továbbképzése és lelkipásztori befolyásolása a misszionariusok föladatai közt a legfontosabb, mert ezek azok az eszközök, melyek által a misszionarius a legeredményesebben hathat a népre. A fi s leánytanulók száma 258 iskolánkban 7200-ról 7588-ra emelkedett, a mi tekintettel az éhínségre, örvendetes eredmény. A szaporulat legnagyobb részt gyülekezeteink leányaira esik. A középiskolák által végzett munka igen kielégítő volt. Ha — mint Tandsaurban és Sialiban — 16 fiu közül 14, illetőleg 15 közül 13 megállja helyét, ugy ez indiai fogalmak szerint szinte rendkívüli dolog; s ha hozzá még mind a hét leány átmegy, mint Hensolt Augusztá nővér középiskolájában — ez éppen ritka eredmény. Nevezett nővér késznek nyilatkozott a már régóta tervezett özvegy otthonnal kapcsolatban egy leány munka-iskola berendezését elvállalni. Mindkettő Tritschinopoli-ban lesz fölállítva. Azon a területen, melyen misszionariusaink már azelőtt is laktak.

A Tamul-misszióban, melynek lélekszáma most 20,000-re növekedett, jelentékeny szakot képez a svéd egyház missziói vezetőségével kötött szerződés, mely által a három állomás: Madura, Anaikadu és Pudukotei külön állást nyer e név alatt: „A Lipcsei Misszió svéd kerülete“. Azt hisszük mindenről gondoskodtunk a mi szükséges arra, hogy a leendő egyháznak egységét megőrizzük, a mennyiben a missziói munkára nézve szabad mozgást engedtünk a svéd egyház missziói előjáróságának, melyet ez szükségesnek tartott, hogy otthon a Tamul-misszió javára fokozottabb mértékben vehesse igénybe a misszió iránti

szeretetet és áldozatkészséget. Már az őszszel ismét egy svéd lelkész jön hozzánk, hogy a misszió szolgálatára előkészüljön és az öt svéd testvért, ki most ott munkában áll, erősítse. Sandegren misszionárius, ki a svéd kerület előljárójának lett kinevezve, állását mint központi iskolánk vezetője meg fogja tartani.

Hazánkban is újból gazdagon éreztette velünk az Ur barátaink szeretetét. Ha a legtöbb egyházi vidéken az adományok 1899 el szemben csekélyebbek voltak, ennek oka az 1899-i bőséges inség-adományokban van. A missziói adományok maguk az utolsó évben 490,000 márkát tesznek az előző évi 496,000-rel szemben és az összes 538,500 márkányi bevétel csak 1700 márkával maradt az előző évi rendkívül magas bevétel mögött. De míg a kiadások akkor 500,000 márkára rugtak, most 549,000 márkára szaporodtak, úgy, hogy a missziói pénztárban 11000 *márka hiány mutatkozott*, melyet az előző évi fölöslegből kellett fődözni. Mivel a kiadások a Wakamba és Dzsagga misszióban és a hazában ez évben kisebbek voltak, a szaporulat tisztán az indiai misszióra esik. Ez egyrészt a katechumenusok nagy számából, másrészt a misszionáriusok és benszülött missziói szolgák növekedő létszámából (az utolsóknak fizetése 10,000 rupiával többet igényelt, mint az előző évben) részben pedig a már előbb említett építkezésekből magyarázható. De az építkezések ez évben még többre fognak kerülni. Ezek rendkívüli kiadások, melyek megközelítőleg 500000 márkára fognak rugni, s hozzá jön még a sok utazás! Így megint hárman jönnek haza szabadságra indiai testvéreink közül üdülés végett. S ha még hozzá vesszük, hogy azon nyomást, mely sok helyen a mezőgazdaságra és iparra nehezedik, a missziói adományokon is meg lehet érezni, úgy hogy ez évi május 1-ig 40,000 márkával kevesebbet kaptunk barátainktól, mint az előző év négy első havában, úgy méltán aggódhatnánk, de Istennek kegyelmét és gyermekeinek a misszió iránt való tettben erős szeretetét sokszor oly megszegyenlítőleg tapasztaltuk, hogy nem akarunk kételkedni, miszerint ezuttal is megsegít és nem hágy szegyenbe esnünk. Hiszen tudjuk, hogy régi barátaink tehetségük szerint, sőt azon tul is segítenek; de azért szívből kérjük őket, hogy segítsenek új barátokat szerezni ügyünknek. A nők között már is van rá eset. Itt Lipszében a mult évben alapított női missziói egylet hűséges fáradozás folytán 200 tagra emelkedett, a kik jórészt évi járandóságokban 900 márkán felül adakoztak. De hát hogy áll a dolog a férfiakkal? Azt halljuk, hogy ezek azért hiányoznak az isteni tiszteleteknél, mivel ott nekik puha és érzelgős vagy pedig nagyon is okoskodó kereszténységet hirdetnek. Gyakorlati kereszténységet kívánnak! Jól van, de hát a misszió csak igazán gyakorlati és tetterős kereszténység, mely a régi gonosz ellenséget pogány fellegrvárában támadja meg. A kinek tehát a gyakorlati kereszténység nem pusztá kifogás, hanem azt komolyan veszi, az a missziói munkánál ne hiányozzék és ilyen férfiakra, kik teljes erővel lépnek az Ur Jézus Krisztus országának nagy munkájába, annyival nagyobb szükségünk van, mivel régi hű munkásaink visszavonulni kénytelenek.

Misszió egyletünk elnöke, dr. *Luthardt* tanár előre haladt kora miatt, sajnálatunkra nem vehet tovább részt munkánkban. Nagyon is szétágazó tevékenysége dacára, melyet mint akadémiai tanár és theologiai író zsinatokon, konferenciákon és előadásokon kifejtett, mégis idejének jórésztét a missziónak szentelte. Hány estéjét áldozta az egyesület gyűlésének! 28 évig ő írta a gyűlési jegyzőkönyveket, 44 év mult el azóta, hogy az egyesületbe belépett és ha 1858-tól fogva azok

neveit olvassuk a missziói lapban, kik vele együtt a főgyűléseken megjelentek, mint Harless, Graul, Kahnis, Ahlfeld, Thomasius. Harnack Theodosiusz stb. úgy csupa jó hangzású, nagyobb részt olyan nevekre akadunk, kik a lutheránus keresztények szívében örök emléket állítottak, amiért nem kell csudálkoznunk, hogy Isten áldása nyugodott azon a misszió, a melyért Isten és emberek előtt ily hűséges tanuk léptek ki a sikra. Ezen hű öregeknek köszönhetjük, hogy misszióink megmaradt az egyenes uton és hogy megnyerte a hitrokonok bizalmát Szász- és Bajorországban, Hannoverban és Heszszenben, Svéd-, Orosz- és Magyarországon. Adja Isten, hogy atyáinkhoz méltók legyünk, hogy ne viszálykodjunk az uton, hanem szigorú lelkiismeretességgel, odaadó szívvel szilárdul állva a hitben buzgó szeretettel gyarapítsuk a munkát, mely ránk van bízva? Akkor az Úrnak áldása ezentúl is reászállandó nevének dicsőségére és országának terjesztésére. — Amen.

Ezután következett négy új misszionáriusnak kiküldetése, mit dr. *Walther* rostocki tanár végzett. Megható pillanatok voltak azok, mikor a főlátottak közül kettőt saját testvére áldott meg. Ha meggondoljuk azt, hogy mily nehéz munka vár az illetőkre Kelet-Indiában, illetőleg keleti Afrikában, csak természetesnek kell találnunk a mély megilletődést, mely ez ünnepélyes aktus alatt az egész gyülekezeten erőt vett.

A főülés másnap reggel tartatott meg a misszió házában, melyet dr. *Hölscher* helyettes elnök imával nyitott meg s mindenek előtt *Schwartz* igazgató és dr. *Luthardt* elnök érdemeiről emlékezett meg, kik iránt a gyűlés háláját fölállással fejezte ki.

Torda Lajos,

szárazdi ev. lelkész.

Hazai missziói hírek.

Adakozás. A folyó év második negyedéről, vagyis április, május és június hónapokról a következő adományok folytak be a „*Lipőcsi Misszió*” pénztárába s nyugtáztattak az „*Evang. Luth. Missionblatt*” f. évi 15. számában: *Ágfalva* Külmisszió és Friedensbote gyűjtése 76 K 01 f, *Liptó-Szt. Miklós* Cirkveve Listy gyűjtése 100 K, *Mezőberény* Zimmermann s. lelk. gyűjtése 45 K 20 f, *Felső-Lövő* 40 K, *Pozsony* Schmidt K. J. lelkész gyűjtése 171 K 10 f, *Torzsá* Famler lelk. gyűjtése 16 K 94 f, *Alsó-Lövő* 4 K 32 f. *összesen 453 K 57 f*, mit hozzáadva az első negyedről kimutatott 481 K 03 fillerhez, az első félévben befolyt **934 K 60 f**. Csak előre! — A harmadik évnegyedről pedig a következő adományokat nyugtázza az „*Ev. Luth. Missionblatt*” 20. száma: *Ágfalva* Külmisszió és Friedensbote gyűjtése 79 K 70 f, *Pápa* Gyurátz Ferenc püspök gyűjtése 178 K, *Rózsashegy* 10 K, *Szombathely* Kiss J. lelk. gyűjtése 7 K, *összesen 274 K 70 f* s így az első félévi gyűjtéssel együtt az év három első negyedében befolyt: **1209 K 30 f**, tehát még 1029 K 58 f szükséges, hogy a mult évi eredményt elérjük. Aki tehát még nem áldozott, az teljesítse sietve kötelességét.

„**A vasi felső egyházmegyében** — mint a dunántúli kerület jegyzőkönyvéből értesülünk — a hívek nagyon dicséretes érdeklődést tanúsítanak a külmisszió ügye iránt s ennek szent céljaira igen szép összeget áldoztak. Pusztán az esperességbeli gyülekezetek 3095 K 87 f-t gyűjtöttek a külmisszió számára. Ezen egyházmegyében külön missziói istentiszteletek tartottak. Az egyházmegye buzgó és tevékeny esperesének

ugyanis sikerült Müller J. M. bázeli missziónáriust megnyerni arra, hogy a vasi felső egyházmegye gyülekezeteit látogassa meg és tartson istentiszteleteket, szabad előadásokat a külmisszió ügyében. A missziónárius körutja alatt nem kevesebb mint 464 korona 67 fillér jött össze offertorium címén. A misszionárius ezen körútjában, mely közel két hétig tartott, bizonyára csak növelte a hivek érdeklődését a külmisszió szent ügye iránt.

A dunántúli kerületi lelkészi értekezlet tárgyalván azon indítványomat, melyet a soproni felső esperesség után terjesztettem eléje s melyet olvasóim a lap múlt számából ismernek, jegyzőkönyvének e) pontja alapján a következő határozatot hozta: „A kerületi lelkészegylet e fontos és szent ügyet az egyházmegyei lelkészi értekezletek figyelmébe ajánlja, intézkedjenek azok a maguk körében; minden egyes lelkész buzdítsa a maga gyülekezetét, akkor azok a *perselyt* önkénynt megajánlják és az indítvány külön kerületi határozat nélkül is megvalósul.“ Nézetem szerint ezen jegyzőkönyvi pont sem a lelkészegylet határozatát, sem az indítvány intetióját nem adja vissza egész helyesen. Ha jól emlékszem, a kerületi lelkészegylet azzal a megjegyzéssel szállította le az indítványt az egyházmegyei lelkészi értekezletekhez, hogy azt ne csak tárgyalják, hanem *lehetőleg ki is próbálják*, azaz válasszanak esperességi missziói ügyvivőt s ha ezen intézkedés beválik, akkor ujtják meg az indítványt a kerületnél. Ami pedig az indítvány intetióját illeti, úgy az nem pusztán egy persely megajánlását célozza, mert hisz akkor elég volna egy erre vonatkozó egyetemes gyűlési határozat s akkor aztán ismét pihenhetnénk lusta bőrünkön, azon tudatban, hogy a misszió iránti kötelességünket teljesítettük. Missziói érdeklődést s missziói életet kell ébresztenünk, a végcél pedig az, hogy egyházunkat missziói egyházzá fejlesszük, tehát olyan egyházzá, melynek minden egyes tagja érdeklődik, imádkozik és szívesen áldoz a misszióért. Ez ügyben *sokat* tehet egy buzgó püspök, vagy egy lelkes esperes; de az egyházkormányzás ezer ága annyira igénybe veszi idejét s erejét, hogy a legjobb akarattal sem tehet *eleget* a misszió érdekében. S aztán mint az egyháztagok, úgy a püspökök s esperesek között is akadhat olyan, kinek *egyéni* izlésével s felfogásával nem vág össze a misszió pártolása. Már pedig nem tehetjük ki egyházunkat annak, hogy Jézus missziói parancsa nálunk ilyen okokból ne teljesüljön. Szükséges azért, hogy mint minden téren, úgy ezen a téren is arra hivatott, az ügyért lelkesülő s munkálni kész *ügyvivők* vegyék kezökbe a misszióügy vezetését; csak akkor fog az általános lendületet venni s megszavazott persely nélkül is virágozni. *Próbálják meg az esperességek!*

Dr. Baltik Frigyes püspök a misszióügy lelkes uttörője hazánkban. Mint a *M. Sz.* 200. számában olvassuk: „Az ő lelkesedésének és többszöri buzdításának eredménye, hogy ez évben százhatvankét anyaegyházból álló kerülete egyházainak jó kétharmada adakozott a pogány misszióra s gyűjtése 600 koronát tesz ki.“ Ugyanazon lap 266. száma megemlékezvén a püspök kölni utjáról, melyet a gyámintézet képviseletében a Gusztáv-Adolf-egylet közgyűlésére tett, ezeket írja: „Különben a püspök ur némethoni útja alkalmával más irányban is nemes munkát végzett, amennyiben a „Lipcsei pogány misszió“ elnökségénél bejelentette, hogy most már Magyarországon az ág. h. ev. egyháznak mind a négy kerületéből istápolják a pogány missziót. Mindenesetre szép dolog, mely magyarhoni ev. egyházunk és közvetve magyar hazánknek a külföld előtti tekintélyét nagyban emeli, s amelyért az ez irányban is munkálkodó és fáradozó püspök urat elismerés illeti. Adja Isten, hogy nem-

sokára magyar növendékek is lépjenek be a hittérítő jelöltek közé.“ Ezen elismeréshez és kívánsághoz mi is hozzájárulunk!

Szily Lénárd †. Lapunknak halottja van. Mivel a „*Külmisszió*“ munkatársak híján nem jelenhetett meg rendszeren, *Gyűrűz* Ferenc püspök ur több kartársat felkért, hogy lépjenek lapom szellemi párlolói közé. Ezek között volt *Szily Lénárd* gergelyi-i (Veszprémmegye) lelkész is, ki szívesen engedett püspökünk szavának s a „*Külmisszió*“ munkatársai közé állott. Bár szívbjaj gyötörte, mégis azonnal hozzáfogott a „*Lipcsei Misszió*“ egy nagyevű hittérítője, *Schwartz* Keresztély Frigyes életrajzának megírásához, mely munka elejét a jelen számban közlöm; de nem fejezhette be tárgyát, mivel munkaközben kiragadta kezéből a tollat a halál. *Szily Lénárd* lelkes és szorgalmas fiatal lelkész volt, ki amit magára vállalt, annak becsülettel igyekezett megfelelni s hogy milyen szeretettel csüngött ezen tárgyan, meg hogy milyen nemes tervekkel foglalkozott a jövőre nézve, annak jellemzésére álljon itt egy kivonat egyik leveléből, melyet szept. 26-án, tehát 3 nappal halála előtt intézett hozzám: „Kedves Testvér! Igyekeznii fogok becses utasításod szerint 1-hetőleg rövidre szabni a munkát; de igazán nagy örömmel dolgozom rajta, s így meglehet, hogy olyan részletekre is kiterjeszkedem, a melyeket részint érdekességüknél fogva, részint a hűség és teljesség kedvéért, avagy hogy némi élénkséget és színt adjanak az életrajznak, felveendőnek tartok; de hát arra való a szerkesztői piros ceruza, hogy a hibákat kijavítsa s a feleslegesnek tartott részleteket törölje: bizony-bizony mondom néked, nem fogom rossz néven venni, ha legjobb belátásod szerint bánsz el vele. Én majd a téli vallásos estélyeken felhasználom; téged pedig ismételten is arra kérek, ha gondolod hogy hasznomat veheted, további munkával is „elhalmozni“ sziveskedjél. — „Évés közben jön meg az étvágy“ — mondják, bár én nem tapasztalom; inkább azt, hogy munka közben a munkakedv. Nagy fába akarom vágni a fejszemet, — nem tudom ha sikerül-e. Zimmermann bécsi tanárnak „*Für stille Stunden*“ című munkáját akarom a télen lefordítani, illetve szabadon átdolgozva, magyar nyelven kiadni. Ámde „ember tervez, Isten végez“! Ez a végtagokba kisugárzó fájdalom, mely sokszor hosszú időre — a nyögést kivéve — minden munkára képtelenné tesz, az utóbbi orvosi vélemény szerint nem a mellizmok meghülésétől ered, hanem szívbajnak a következménye! . . . Egygyel több ok a szorgalmas munkára.“ — Ezen nemes szavakkal valóban szép emléket állított magának *mindnyájunk* szívében; emlékére megkezdett első missziói munkáját a következő számban befejezem, hogy mint élete, ugy az is harmonikus egész legyen.

— **Missziói füzetek.** Mint már említettem a missziói élet ébresztésére, a hívek közötti terjesztés végett *missziói füzeteket* adok, ki. Eddig két ilyen füzet jelent meg, ugy mint gróf *Zinzendorf* Miklós Lajos életrajza s egy *Misszióképek Tamulországból* című népies tanulmány. Az elsőből már tavasszal küldtem szét néhány száz példányt egyes magyar nyelvű gyülekezetekbe s a hívek nagyrészt örömmel vették és olvasták. Mivel azonban most télen szeretnek s érnek rá inkább olvasni, újév körül majd valamennyi lelkész társnak küldök majd néhány példányt megismerés és terjesztés végett. A csinos kiállítású, tanulságos és szépen illusztrált füzetkéek oly olcsóak, s a cél oly nemes, hogy nem kételkedem, miszerint mindenfelé örömmel fogják a missziói füzeteket terjeszteni, vásárolni s olvasni.

— **Devanukracham** részére befejeztem a gyűjtést s mint az alábbi nyugtázásból kitűnik, 56 korona gyűlt össze az első beren-

dezés körül felmerülő szükségleteinek fedezésére. Az összeget beküldtem már a Lipcsei Misszió központi pénztárába, honnan *Gehring* szemnáriumi igazgató, ki most tér vissza Indiába, magával viszi, s a képesítő vizsga sikeres letévése után, mintegy magyarországi ösztöndíjúl, átadja Devanukrachamnak. A vizsga eredményéről valamint arról hogy Devanukracham hol nyer majd mint tanító alkalmazást, Genring igazgató értesíteni fog, miről majd annak idején a Külmisszióban, vagy ha az megszűnnék, valamely más lapban értesitem az érdeklődőket. Könyörögjünk buzgón Istenhez, hogy tegye Devanukrachamot szeretetünkre érdemessé s áldja meg a pogányok közötti apostoli működését.

Nyugtázás. A Lipcsei Misszióra f. évi július 1-től október 31-ig a következő adományok érkeztek hozzám: *a)* Általános missziói célokra: D—n K—ly, B—d 4 K. 70 f, Pálmay Lajos lelk. Réti 2 K, Hacky Mária, Sopron 2 K, Ochtina ev. gyül. Honétzy Pál lelkész által 1 K, Renner Henrik esp., Harka 4 K, Lähne Vilmos tanár, Sopron 2 K, dr. Kund Frigyes városi ügyész, Sopron 2 K, Brunner János lelkész, Sopron 2 K, dr. Töppler Kálmán aljárásbíró, Sopron 2 K, Dianiska Albert lelkész, Kis-Szeben 1 K. Spangenberg János, Ráczkozár 1 K, Tiefbrunner Ernő, tanító gyűjtése, Tékes 3 K, Nagyvárad gyülekezet, Materny J. lelkész által 7 K, D—n K—ly, B—d, 10 K, összesen 43 K 70 f. *b)* Devanukracham részére: Feiler Éva, Ágfalva 2 K, H. P. 40 f, Pálmay Lajos lelkész, Réti 2 K, Reizinger Márton gondnok Lajos-Komárom 1 K, Bohus Károly lelk. Franzfeld 1 K, Kirnbauer Gyula tanuló, Vágod 2 K, névtelen nő, Kőszeg 4 K, Geistlinger Pál lelk. Csáva (missz. persely) 50 f, Fürst Teréz, Bánfalva 1 K, Winecker János, Pécs 4 K, Müller Lajos és neje Krompach 1 K, Scholtz Matild, Ágfalva (missz. persely) 3 K 30 f, összesen 22 K 20 f. Befolyt tehát az év elejétől okt. 31-ig általános missziói célokra: 169 K 73 f, Devanukracham részére: 56 K, an indiai éhezők részére 3 K, összesen tehát **228 K 73 f.** Ezen összegeket „Der Friedensbote“ című lapomban is nyugtáztam. Isten áldása legyen az adakozókon és adományaikon. Missziói adományokat ezentúl is szívesen fogadok, nyugtázok s továbbítok — **Lipcsébe.**

Scholtz Ödön.

Gyurátz Ferenc püspök ur a dunántúli kerületi gyűlés alkalmával 178 koronát adatott át nekem, hogy azt mint a kerületéből nála befolyt missziói adományt küldjem Lipcsébe az ottani misszió javára. Felszólításának szívesen eleget tettem, úgy hogy az összeg az „Ev. Luth. Missionsblatt“ 20. számában a püspök ur neve alatt nyugtáztatott. Ezért nem nyugtáztam ezen összeget külön a nálam befolyt adományok között.

A „Külmisszió“ jelen számát is megküldöm az összes lelkészeknek valamint számos felügyelő, tanár és tanítónak. Kérem azonban mindazokat, kik a lapot megtartják, küldjék be az I korona előfizetési díjat, hogy a költségeket fedezhessen; aki pedig nem akarja érte ezen csekély összeget áldozni, az küldje vissza a lapot. Évek óta 1000 példányban küldtem szét a „Külmissziót“, de aránylag csak egy kis töredék fizetett elő. Ezentúl költségkímélés végett csak az előfizetőknek nyomatom és küldöm szét a lapot. S ha nem jelentkezik elég előfizető, úgy beszüntetem. **Scholtz Ödön.**